

Nationellt genomförande av FN:s vägledande principer för företag och männskliga rättigheter

Arbets- och näringsministeriets publikationer
Konkurrenskraft
45/2014

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Nationellt genomförande av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter

Tekijät Författare Authors Arbets- och näringsministeriet; Antti Riivari, regeringsråd Linda Piirto, överinspektör	Julkaisuaika Publiceringstid Date Oktober 2014 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title Nationellt genomförande av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter	
Tiivistelmä Referat Abstract <p>Arbets- och näringsministeriet informerade 17.9.2014 statsrådet om en rapport om det nationella genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, som var skriven av en arbetsgrupp med representanter från olika ministerier. Statsrådet bekantade sig också med de utlåtanden som getts vid arbetsgruppsbetänkandet. Det nationella genomförandet inleds utifrån den genomförandeplan som arbetsgruppen har presenterat.</p> <p>Syftet med genomförandeplanen är att mobilisera åtgärder för att sambandet mellan företagsverksamhet och mänskliga rättigheter ska få mera uppmärksamhet och därigenom hjälpa företagen att bättre beakta konsekvenserna av sina verksamheter för de mänskliga rättigheterna. Centrala målen för genomförandeplanen är en utredning av lagstiftningen, precisering av aktsamhetsskyldigheten samt tillämpning av de sociala kriterierna vid offentliga upphandlingar. Vid sidan om dessa behöver man också öka dialogen mellan företag och frivilligorganisationer. Företagen behöver information ur ett människorättsperspektiv till stöd för sin riskhantering, samt för organisationerna är det nyttigt att få information om de specialvillkor och möjligheter som hänför sig till affärsverksamhet.</p> <p>Genomförandeplanen har utarbetats på så sätt att det ska vara möjligt att genomföra åtgärderna i den redan under de närmaste åren, men så att man samtidigt får underlag för fastställande av eventuella nya åtgärder. Genomförandet av åtgärdsprogrammet följs upp i delegationen för samhälls- och företagsansvar.</p> <p>Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Avdelningen för arbetslivs- och marknadsfrågor/Antti Riivari, tfn 029 506 3742 och Linda Piirto, tfn 029 504 7028</p>	
Asiasanat Nyckelord Key words näringspolitik, mänskliga rättigheter, offentlig förvaltning, affärslivet, samhällsansvar, företag, företagsansvar	
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN	Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication ISSN 1797-3562
ISBN	ISBN 978-952-227-899-9
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 34	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Vain sähköinen julkaisu Endast som elektronisk publikation Published in electronic format only

Statsrådets förord till nationella genomförandeplanen för FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter

Arbets- och näringsministeriet informerade 17.9.2014 statsrådet om en rapport om det nationella genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, som var skriven av en arbetsgrupp med representanter från olika ministerier. Statsrådet bekantade sig också med de utlåtanden som getts över arbetsgruppsbetänkandet.

I sitt betänkande presenterar arbetsgruppen talrika praktiska åtgärder, varav en del redan är i genomförandefasen och en del hållas på ett inledas. Det nationella genomförandet inleds utifrån den genomförandeplan som arbetsgruppen presenterat.

Identifiering av och kontroll över problem förknippade med de mänskliga rättigheterna är en erkänd utmaning inom företag som verkar på internationell nivå. Finländska företag förhåller sig i regel på ett ansvarfullt sätt till människorättsfrågor och stödjer genomförandet av dem. Trots detta är ett enskilt företags möjligheter att identifiera människorättsrisker och påverka åtgärdandet av dem begränsade. Därför bör man i främjandet av de mänskliga rättigheterna satsa på internationellt samarbete, en effektivare informationsutdelning, ett effektivare genomförande av nuvarande lagstiftning och befintliga avtal om mänskliga rättigheter (till exempel ILO:s kärnavtal) samt genomskinlighet och främjande av en reglering som är ändamålsenlig med tanke på olika aktörer. Även nätverket Team Finland bör utvecklas så att det på ett mer effektivt sätt än i nuläget hjälper företag att förstå, beakta och kontrollera människorättsfrågor, särskilt i områden där riskerna för de mänskliga rättigheterna är betydande. Frivilligorganisationernas arbete bör stödjas enligt arbetsgruppens genomförandeplan.

Enligt regeringsprogrammet ska företagens administrativa börda inte öka. För att säkerställa ett balanserat slutresultat bereds alla fortsatta åtgärder inom ramen för ett omfattande samarbete mellan olika intressentgrupper. Detta stöds av arbetsgruppens förslag om att delegationen för samhällsansvar har till uppgift att följa upp genomförandet. Dessutom följer ministerierna upp hur de förslag som hör till de egna ansvarsområdena framskrider.

Centrala mål för genomförandeplanen är utredning av lagstiftningen, precisering av aktsamhetskyldigheten samt tillämpning av de sociala kriterierna vid offentliga upphandlingar. I fråga om dessa bör man i det nationella genomförandet fästa uppmärksamhet vid följande aspekter.

Lagstiftningsutredning

Utifrån FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter utarbetas en utredning om lagstiftning i anknnytning till nationell och internationell

affärsverksamhet och mänskliga rättigheter. Målet är att granska om lagstiftningen svarar mot målen för FN:s principer och att överväga behovet av initiativ som i övrigt förbättrar företags handlingsätt, särskilt i fråga om företags aktsamhetskyldighet, företags rapporteringsskyldigheter och rättsskydd för personer som blivit offer för kränkningar av de mänskliga rättigheterna samt att vid behov framföra konkreta ändringsförslag.

Aktsamhetsprincipen

I fråga om aktsamhetsprincipen betonar arbetsgruppen i sitt betänkande grundligt behovet av att hitta den bästa praxisen och en definition för begreppet som fungerar på ett internationellt plan. Samtidigt är det viktigt att fortsätta diskussionerna även nationellt. Målet med de rundabordsdiskussioner som framförs i betänkandet bör vid sidan av att öka dialogen även vara att uppnå en så bred nationell samförståelse som möjligt för vad som avses med aktsamhetsprincipen och för hur den kan genomföras på ett ändamålsenligt sätt i olika sektorer och delområden inom affärsverksamheten. Till rundabordsdiskussionerna inbjuds intressentgrupper från olika branscher och deras slutledningar behandlas i delegationen för samhälls- och företagsansvar.

Sociala kriterier vid offentliga upphandlingar

EU:s upphandlingsdirektiv gör det möjligt att bättre än tidigare beakta de sociala aspekterna vid upphandling. I totalreformen av den nationella upphandlingslagen utnyttjas de möjligheter som direktivet erbjuder när det gäller att betona kvalitetsfaktorerna och samhällsansvaret. Reformen av upphandlingslagen genomförs under arbets- och näringsministeriets ledning i samarbete med intressentgrupper.

Ägarpolitik och samhällsansvar

Av företag inom statens ägarstyrning förutsätts att företagen i enlighet med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter beaktar de mänskliga rättigheterna på ett ansvarsfullt och genomskinligt sätt både i sin egen verksamhet och i underleverantörskedjor. Staten tar i bruk en skild besvärsmekanism för att ange kränkningar av de mänskliga rättigheterna inom statsägda företag. Företag som majoritetsägs av staten bedömer riskerna för de mänskliga rättigheterna inom den egna verksamheten samt i underleverantörskedjorna och rapporterar om dem samt om sin egen skattepraxis. I det fortsatta arbetet med verksamhetsprinciperna för samhällsansvar bör man tillsammans med företag och andra intressentgrupper reflektera över hur de modeller som utvecklats inom ägarstyrningen skulle kunna utnyttjas även i annan företagsverksamhet.

OECD:s verksamhetsprinciper och delegationen för samhällsansvar

Delegationen för samhälls- och företagsansvar som verkar i samband med arbets- och näringsministeriet fungerar som ett nationellt förbindelseorgan i enlighet med OECD:s principer för samhällsansvar. Förbindelseorganets verksamhet bedöms och

att dess verksamhetsätt utvecklas. Man effektiviserar utdelningen av information om förfaringssätten.

Främjandet av de mänskliga rättigheterna i centrum för Finlands politiska linjedragningar

Utöver det som nämnts ovan stödjer Finland aktivt främjandet av de mänskliga rättigheterna och verkställandet av de normer som anknyter till dessa samt fastställandet av dessa normer på nationell och internationell nivå. I arbetsgruppsrapporten finns en täckande beskrivning av kanaler och metoder för detta.

Förord

Statsrådet fastslog i sitt principbeslut om samhällsansvar, som antogs den 22 november 2012, att man ska utarbeta en plan för genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Arbets- och näringsministeriet tillsatte för tiden 28.5.2013–31.3.2014 en arbetsgrupp med uppgift att bereda ett förslag till genomförandeplan för FN:s principer som gäller stater.

Arbetsgruppen bestod av följande personer: från arbets- och näringsministeriet arbetsgruppens ordförande, regeringsråd Antti Riivari och arbetsgruppens sekreterare, specialsakkunnig Linda Piirto; från utrikesministeriet rådgivare Merja Lahtinen (från den 1 januari 2014 rådgivare Linda Ekholm), utrikesråd Rauno Merisaari och handelsråd Kent Wilska; från undervisnings- och kulturministeriet kulturråd Marjo Mäenpää; från jord- och skogsbruksministeriet regeringsråd Timo Tolvi; från justitieministeriet konsultativ tjänsteman Kaisa Tiusanen (från den 31 oktober 2013 konsultativ tjänsteman Camilla Busck-Nielsen); från kommunikationsministeriet regeringsråd Kaisa Leena Välipirtti; från finansministeriet konsultativ tjänsteman Taina Eckstein; från social- och hälsovårdsministeriet överinspektör Ismo Suksi och överinspektör Piia Mattila; från statsrådets kansli regeringsråd Ilpo Nuutinen (från den 1 november 2013 ledande specialsakkunnig Sinikka Mustakari och finansråd Petri Vihervuori) samt från inrikesministeriet överinspektör Krista Nuutinen.

I samband med sitt betänkande hörde arbetsgruppen intressentgrupperna såväl skriftligen som vid två offentliga diskussionsmöten.

En bakgrundspromemoria¹ utarbetades som grund för arbetsgruppens förslag, där man behandlar Finlands lagstiftning, bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter och internationella avtal samt andra myndighetsåtgärder och myndighetsförfaranden i relation till FN:s principer.

Finland som stat fungerar aktivt på internationella arenor för att säkerställa att de mänskliga rättigheterna förverkligas. I Finland ger grundlagen ett starkt skydd för genomförandet av de mänskliga rättigheterna. Arbetsgruppen har antecknat mål särskilt med tanke på Finlands internationella verksamhet, men man framför även förbättringar med tanke på statens egen verksamhet i egenskap av offentlig upphandlare, företagsfinansiär och ägare.

Arbetsgruppen anser att de finländska företagens verksamhet tål en internationell jämförelse väl och trots enskilda misslyckanden är företagens avsikter goda. Avsiktligt eller medveten kränkning av de mänskliga rättigheterna är mycket sällsynt. Det är viktigt att både företagen själva och bland annat frivilligorganisationer följer med och bedömer företagsverksamhetens inverkan på de mänskliga rättigheterna. Detta bidrar till att människorättsperspektivet stärks i företagsverksamheten.

---

1 Denna bakgrundspromemorian är tillgänglig på finska.

Särskilt inom internationell verksamhet är det en stor utmaning för företagen att kontrollera de problem som förknippas med mänskliga rättigheter. Företagens möjligheter att påverka är begränsade särskilt i de fall där de verkar som en del av internationella nätverk. Mot den här bakgrunden är det tydligt att säkerställandet av att de mänskliga rättigheterna tillgodoses även förutsätter internationellt samarbete för att utveckla möjligheter till bekämpning av kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Syftet med förslagen är att mobilisera åtgärder för att sambandet mellan företagsverksamhet och mänskliga rättigheter ska få mera uppmärksamhet och därigenom hjälpa företagen att bättre beakta konsekvenserna av sina verksamheter för de mänskliga rättigheterna. Ett centralt element är att öka dialogen mellan företag och frivilligorganisationer. Företagen behöver information ur ett människorättsperspektiv till stöd för sin riskhantering och för organisationerna är det nyttigt att få information om de specialvillkor och möjligheter som hänför sig till affärsverksamhet.

Detta betänkande är arbetsgruppens förslag till nationell genomförandeplan, i vilken man skilt har antecknat de fortsatta åtgärder som planen omfattar. Genomförandeplanen har utarbetats på ett sådant sätt att det ska vara möjligt att genomföra åtgärderna i den redan under de närmaste åren, men så att man samtidigt får underlag för fastställande av eventuella nya åtgärder.

Då arbetsgruppen överläter sitt betänkande till arbets- och näringsministeriet är den medveten om att den föreslagna genomförandeplanen bara är en början på arbetet för att bättre trygga de mänskliga rättigheterna i samband med företagsverksamhet.

Innehåll

Förord.....	7
Inledning.....	11
1 Statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna.....	13
1.1 De mänskliga rättigheterna i finländsk lagstiftning.....	13
1.2 Verksamhet i internationella organisationer.....	14
1.3 Verksamhet i EU.....	16
2 Staten och företag.....	20
2.1 Staten som ekonomisk aktör.....	20
2.1 Staten och integritetsskydd.....	23
3 Förväntningar på företag och stödtjänster.....	24
3.1 Klarläggande av aktsamhetsprincipen.....	24
3.2 Rapportering om samhällsansvar.....	26
3.3 Utbildning & rådgivning.....	27
3.4 Team Finland-samarbete.....	27
3.5 Stöd till finländska och internationella organisationer som främjar temat.....	28
4 Tillgång till rättsskydd för offer för människorättskränkningar	30
4.1 Utveckling av OECD:s nationella kontaktpunkt.....	31
5 Uppföljning av genomförandet av åtgärdsrekommendationerna	32

Inledning

FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter² omfattar 31 principer som bygger på tre pelare. Staten är skyldig att skydda de mänskliga rättigheterna genom ändamålsenliga förfaringssätt, reglering och rättsliga beslut från människorättskränkningar som begås av tredje part, inklusive företag. Företagen har å sin sida ett av statens skyldighet oberoende ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna. Företagen bör alltså agera i enlighet med aktsamhetsprincipen, undvika att kränka de mänskliga rättigheterna och behandla sådana skadliga konsekvenser för de mänskliga rättigheterna som de varit delaktiga i att orsaka. Ett tredje viktigt element är bättre tillgång till effektiva rättsliga och icke-rättsliga hjälpande åtgärder för offer för människorättskränkningar.

Målet med FN:s principer är att hjälpa stater och företag att se över praxis, normer och ovan nämnda konsekvenser inom ramen för företagsverksamheten samt att utveckla reparationsmekanismer. Principerna är inte avsedda att användas som grund för ny internationell reglering.

Enligt FN:s principer ska företagen respektera de mänskliga rättigheterna. Detta innebär att företagen ska undvika människorättskränkningar och ingripa i sådana skadliga konsekvenser för de mänskliga rättigheterna som de har varit delaktiga i att orsaka. Företagens ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna sträcker sig även utanför den egna verksamheten. Företagen ska kritiskt bedöma även sina avtalspartners verksamhet, till exempel i leveranskedjor, och reagera på de brister som iakttas.

Ansvaret att respektera de mänskliga rättigheterna gäller alla företag. Hur stora åtgärder som behövs för att respektera de mänskliga rättigheterna är dock olika från fall till fall. Det här innebär att de metoder som lämpar sig för att iaktta företagets ansvar kan variera beroende på företagets storlek, bransch, verksamhetsförhållanden, ägarförhållanden eller företagsstruktur. Vilken typ av skadliga människorättskonsekvenser som företaget orsakar spelar också en roll.

Till exempel är förbudet mot slaveri och förbudet mot tortyr rättigheter som grundar sig på internationella avtal och som gäller alltid och överallt, och som man inte kan avvika från. De hör till tvingande internationell sedvanerätt och har en starkare ställning i hierarkin än en internationell rättighet som grundar sig på avtal.

Enligt grundlagen³ deltar Finland i internationellt samarbete i syfte att säkerställa fred och mänskliga rättigheter samt i syfte att utveckla samhället. Som medlemsstat

---

2 ANM-rapporter 36/2013: Yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet: Yhdistyneiden kansakuntien "suojele – kunnioita – korjaa" -kehyksen täytäntöönpano, http://www.tem.fi/files/37713/TEMrap_36_2013_web_30.1.2014.pdf; Vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter: tillämpning av Förenta nationernas ramverk "skydda, respektera och åtgärda", <http://www.regeringen.se/content/1/c6/20/90/82/feab2346.pdf>; Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy Framework", http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf.

3 1 § och 22§ i Finlands grundlag (731/1999), <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>.

i FN och Europeiska unionen har Finland förbundet sig att främja ett samhälle som är öppet för alla. Det finländska avtalssamhället grundar sig på växelverkan och en strävan efter konsensus. Den öppna växelverkan omfattar även att man vill ta med alla i den. I Finland har man velat bygga ett samhälle som grundar sig på jämlikhet och till exempel utveckla förfaringssätt och en kultur som identifierar jämlikhets- och könskonsekvenser. Jämlik behandling uppmärksammas i all lagstiftning och i budgetberedningar, i olika program och projekt inom statsförvaltningen och i personalpolitiken.

Utifrån dessa styrkor vill man bygga fungerande verktyg även för att främja de mänskliga rättigheterna i anknytning till företagsverksamhet på ett globalt plan.

1 Statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna

1.1 De mänskliga rättigheterna i finländsk lagstiftning

Finland har starkt förbundet sig till att värna om och främja de mänskliga rättigheterna genom nationell lagstiftning och internationellt samarbete. Konstitutionen som är fastslagen i vår grundlag tryggar människovärdets okränkbarhet och den enskilda människans frihet och rättigheter samt främjar rättvisa i samhället. De grundläggande fri- och rättigheterna (bland annat jämlikhet, rörelsefrihet, skydd för privatlivet, föreningsfrihet, yttrandefrihet, rätt till social trygghet och rättsskydd) finns inskrivna i grundlagen.

Enligt grundlagsbestämmelserna om jämlikhet får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Dessutom fastställs i grundlagen att barn skall bemötas som jämlika individer och de skall ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. Det allmänna, det vill säga staten, kommunen eller någon annan som utövar offentlig makt, ska rygga att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Den allmänna principen för den finländska lagstiftningen utgår från de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. De mänskliga rättigheter som föreskrivs i grundlagen tryggas i all lagstiftning.

Enligt traktaträtten är Finland skyldigt att verkställa de internationella avtal, inklusive människorättsavtal, som man är delaktig i. Den nationella lagstiftningen ska harmoniseras med de skyldigheter som föreskrivs i internationella och regionala avtal om mänskliga rättigheter och tillämpas och tolkas till förmån för de mänskliga rättigheterna.

På internationell nivå varierar emellertid staternas åtgärder vid verkställandet av människorättsavtal. Dethärpåverkaråsinsida den internationella affärsverksamheten och regleringen av den. I det internationella berednings- och utvecklingsarbetet av FN:s principer har den rättsliga regleringen av företagsverksamhet som överskrider statsgränserna behandlats. Begreppet mänskliga rättigheter är mycket brett och för att skapa en bindande reglering för icke-statliga aktörer, såsom företag, skulle det förutsättas att man preciserar de skyldigheter som härrör sig till dem i förhållande till staternas skyldigheter. Utmaningarna med en sådan reglering anknyter bland annat till definitionen av samfunds straffrättsliga ansvar i allmänhet, den regionala tillämpningen av kriminallagstiftningen, skyddet av åtalade, definitionen och den regionala tillämpningen av skadeståndsansvar, hur rättsskyddssystemen fungerar

och de regionala begränsningarna i den rättskipande makten. På grund av dessa utmaningar kräver frågan att fortsatta utredningar och analyser görs på både nationell och internationell nivå.

Med tanke på den fortsatta nationella och internationella diskussionen skulle det vara väsentligt att få mer klarhet särskilt i hur den nationella lagstiftningen lämpar sig för internationell affärsverksamhet. Av den här orsaken föreslår arbetsgruppen att man som fortsatt åtgärd

- låter göra en utredning av den finländska lagstiftningen i förhållande till regleringen och styrningen av internationell affärsverksamhet särskilt i syfte att förhindra allvarliga människorättskränkningar och för att reparera kränkningarna.

Huvudansvarig instans: justitieministeriet, arbets- och näringsministeriet & utrikesministeriet, tidtabell till mitten av 2015.

1.2 Verksamhet i internationella organisationer

Finland främjar att de mänskliga rättigheterna tillgodoses och bättre uppmärksammas som en del av affärsverksamheten genom att påverka verksamheten i de internationella organisationer man är medlem i eller vars verksamhet man annars stödjer eller finansierar. Med tanke på människorättsfrågor i anknytning till företagsverksamhet är de centralaste aktörerna mellanstatliga organisationers människorättsorgan (såsom FN:s råd för mänskliga rättigheter, Europarådet samt internationella och regionala avtalsövervakningsorgan och domstolar), organisationer med anknytning till handel, finansiering och investeringar samt arbetslivet, till exempel internationella utvecklingsfinansieringsinstitutioner (till exempel Världsbanken och regionala utvecklingsbanker), FN:s fackorgan och program (UNIDO, UNDP, UNCTAD), Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), Internationella arbetsorganisationen ILO samt Världshandelsorganisationen WTO. Även flera andra internationella organisationer kan ha verksamhet som har betydelse för det här temat och som Finland kan dra nytta av vid främjandet av de mänskliga rättigheterna.

Allmänt taget stödjer Finland dialogen och samarbetet mellan internationella organisationer för att öka följdriktigheten i människorättsfrågorna. Utrikesministeriet har med medel för utvecklingssamarbete finansierat funktioner med anknytning till bland annat rättigheter i arbetslivet, kvinnors ekonomiska egenmakt samt arbete under anständiga villkor.

Arbetet med att genomföra och utveckla FN:s principer fortsätter inom de mellanstatliga organisationerna, i vars arbete Finland deltar. FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) har startat ett utredningsarbete⁴ där man

---

4 OHCHR launches study on domestic law remedies for corporate involvement in gross human rights abuses – invites stakeholder submissions, <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Pages/OHCHRstudyondomesticlawremedies.aspx>. Via samma länk kan man delta i det samråd om utredningen som OHCHR ordnar till den 1 juni 2014.

behandlar hur man kan förbättra rättsskyddet för personer som blivit offer för människorättskränkningar med anknytning till företagsverksamhet.

Inom FN:s råd för mänskliga rättigheter har det föreslagits ett mellanstatligt avtal om företags människorättsansvar⁵, men Finland har inte understött det. I internationella människorättsorgan framhäver Finland utvecklingsarbete kring innehållet i aktsamhetsprincipen.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Finland stödjer iakttagandet och genomförandet av de vägledande principer om företagsverksamhet och mänskliga rättigheter som FN:s råd för mänskliga rättigheter godkänt och deltar i diskussionen om hur normsystemet kan vidareutvecklas. Finland deltar i FN:s forum kring företag och mänskliga rättigheter samt stödjer arbetsgruppens arbete kring FN:s principer.
- Som verktyg i detta arbete använder Finland, beroende på situationen, FN:s människorättsråds universella periodiska granskning av människorätts-situationen (UPR), i vilken man kan framföra frågor och rekommendationer om genomförandet av de vägledande principerna till de stater som är föremål för granskningen.
- Finland lyfter fram frågor kring de mänskliga rättigheterna i internationella handels- och utvecklingsorganisationer samt styr sitt stöd till program med anknytning till företagsverksamhet och mänskliga rättigheter som en del av stödet till internationella handels- och utvecklingsorganisationer.
- Finland stödjer det samarbete och den diskussion som försiggår inom ramen för WTO:s följdriktighetsmandat med WTO och andra centrala internationella organisationer, till exempel ILO eller WIPO (World Intellectual Property Organisation, Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten).
- Finland deltar i och påverkar aktivt arbetet kring frågor gällande de mänskliga rättigheterna och företagsansvar i OECD, till exempel genom att delta i utarbetandet och uppdateringen av riktlinjer, modeller och rekommendationer med anknytning till ämnet. Finland stödjer och deltar i uppdateringen av OECD:s referensram för investeringar, Policy Framework for Investment.
- Finland deltar i arbetet för att utveckla FN:s företagssamarbete och stödjer bland annat företagsansvarsprogrammet Global Compact.
- Finland fortsätter att medverka och med utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna påverka utarbetandet av europeiska icke-bindande instrument i Europarådets arbetsgrupp för företagsverksamhet och mänskliga rättigheter.
- Finland rapporterar till FN:s kommitté för barnets rättigheter om verkställandet av rekommendationerna från kommittén som behandlar affärsverksamhet. Dessutom översätts den allmänna kommentaren nr 16 om statens förpliktelser

---

5 För ytterligare information se till exempel: Business & Human Rights Resource Center: Calls for a binding treaty on business & human rights – perspectives, http://www.business-humanrights.org/Documents/Legally_Binding_Instrument_Business_Human_Rights.

gällande affärsverksamhetens inverkan på barnets rättigheter, till finska och svenska och utarbetas en kortare presentation av dess innehåll som sedan delas ut till bland annat företag.

- Finland fortsätter dialogen om företagsverksamhetens konsekvenser för de mänskliga rättigheterna med FN:s urfolksorgan och -mekanismer och sörjer för att affärsverksamhetens konsekvenser för förverkligandet av urfolkens rättigheter lyfts fram under FN:s världskonferens för urfolk hösten 2014.
- Finland har de mänskliga rättigheterna (bestämmelserna och principerna om mänskliga rättigheter) som utgångspunkt i alla utvecklingsmål, även i FN:s utvecklingsagenda efter 2015. Målen gäller även statlig och privat affärsverksamhet i den mån som de deltar i genomförandet av målen.
- Finland stödjer och utnyttjar mer strategiskt än tidigare ILO:s befintliga arbete och system och deltar i vidareutvecklingen av dessa.

Huvudansvariga instanser: utrikesministeriet & arbets- och näringsministeriet, fortlopande verksamhet.

1.3 Verksamhet i EU

SAMHÄLLSANSVARSARBETE

Europeiska kommissionen publicerade 2011 ett tillkännagivande om samhällsansvar där man beskriver arbetet kring samhällsansvar inom EU. I sitt tillkännagivande framförde kommissionen bland annat ett önskemål om att medlemsländerna ska bereda nationella genomförandeplaner för FN:s principer. Kommissionens tillkännagivande har en begränsad vägledande inverkan, men stöds av kommissionens högnivågrupp för samhällsansvar som är ett viktigt forum för utbyte av information och erfarenheter mellan medlemsstaterna. Finland deltar aktivt i gruppens arbete.

RAPPORTERING OM ANNAN ÄN EKONOMISK INFORMATION

Europeiska kommissionen antog den 18 april 2013 ett förslag om att ändra redovisningsdirektivet i fråga om offentliggörande av så kallad annan information än ekonomisk information för vissa stora företag.

Förslaget tillämpas på bolag som är viktiga för allmänintresset och vars genomsnittliga antal anställda överskrider 500 personer på bokslutsdagen. I enlighet med förslaget ska sådana företag till sin verksamhetsberättelse bifoga en utredning där det framgår väsentlig information med anknytning till miljön, sociala frågor, arbetstagare, mänskliga rättigheter samt bekämpning av korruption och mutor. Utredningen bör inbegripa en kort beskrivning av bolagets affärsverksamhetsmodell, en beskrivning av verksamhetslinjerna i fråga om ovan nämnda områden samt aktsamhetsprinciperna i anslutning till dessa, de resultat som uppnåtts med verksamhetslinjerna, de främsta riskerna och metoderna för riskhantering i anslutning till ovan nämnda områden samt icke-finansiella kapacitetsmätare som är viktiga för företagets affärsverksamhet. I stället för att bifoga en utredning till

verksamhetsberättelsen kan företaget även under vissa förutsättningar publicera en skild rapport.

Kommissionen och parlamentet nådde enighet om förslaget under förhandlingarna i februari 2014, och förslaget kommer att behandlas av parlamentet i april. Därefter ska EU-rådet godkänna det. Det är meningen att förslaget ska godkännas före slutet av parlamentets valperiod i maj 2014. Om förslaget godkänns ska det träda i kraft i Finland under 2016. Då skulle rapporteringsskyldigheten uppskattningsvis tidigast gälla räkenskapsperioden 2017. Finland inleder förberedelserna för att genomföra direktivet på nationell nivå så snart som möjligt.

RÅVAROR

Ett ökande internationellt intresse riktas mot råvaror. Samtidigt som råvaror kan fungera som en resurs som stödjer utvecklingen finns det också en risk för att de medel man får från dem förknippas med oklarheter och/eller stödjer konflikter. Europeiska kommissionen har utfärdat ett förslag till förordning om inrättande av ett system med unionens aktsamhetsprincip som grundar sig på en frivillig försäkran för ansvarstagande importörer av vissa mineraler med ursprung i konfliktområden och högriskområden⁶.

I kommissionens förslag beaktas både OECD:s anvisningar för anskaffning av mineraler från konfliktområden och OECD:s och FN:s allmänna anvisningar om ansvarsfull anskaffning i leveranskedjan⁷. Förslaget behandlas för närvarande på nationell nivå. Finland deltar aktivt i behandlingen av förslaget i rådets arbetsgrupp.

Gällande ansvarsfull anskaffning av råvaror i allmänhet ålägger EU:s nya redovisningsdirektiv företag som verkar i olje-, gas-, utvinningssektorerna och företag inom avverkning av primärskog att i samband med bokslutet rapportera om de belopp de betalat till regeringen⁸. Direktivet genomförs för närvarande i Finland.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Finland aktivt deltar i behandlingen av och diskussionen kring förslaget till förordning om konfliktmineraler för att utveckla praxisen kring ansvarsfulla upphandlingskedjor inom råvarusektorerna.

Huvudansvarig instans: utrikesministeriet, fortlöpande verksamhet.

HANDELSPOLITIK

Främjandet av genomförandet av de mänskliga rättigheterna är en central del av EU:s yttre förbindelser. EU:s gemensamma handelspolitik genomförs inom ramen för principerna och målen för EU:s yttre förbindelser. Den gemensamma handelspolitiken

6 EU föreslår en strategi för ansvarsfull handel med mineraler från konfliktområden, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-218_sv.htm.

7 OECD:s handbok för en ansvarsfull leveranskedja för mineraler från konflikt- och riskområden, <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/mining.htm>.

8 Den arbetsgrupp som arbets- och näringsministeriet tillsatt kommer att föreslå hur dessa förpliktelser ska verkställas i Finland. För ytterligare information se: En arbetsgrupp för ändringar i bokföringslagen har tillsatts för tiden 1.9.2013–30.11.2014, bit.ly/1iJg2Gl (tillgänglig på finska).

riktar sig till tredje länder utanför den inre marknaden. Medlemsländerna kan inte lagstifta om nationella handelspolitiska normer eller ingå avtal sinsemellan eller med länder utanför EU. De befogenheter som getts åt EU används av dess organ. Utåt används befogenheterna av kommissionen, som representerar EU och förhandlar på dess vägnar. Bestämmelserna om befogenheter och beslutsfattande utgör de rättsliga ramarna för utövandet av EU:s handelspolitik, men berör inte dess innehållsmässiga mål. Målen uppstår i växelverkan mellan kommissionen och medlemsländerna. För Finlands del är det viktigt att de egna nationella målen blir en del av EU:s mål.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att människorättsperspektivet ska stärkas i EU:s handelspolitik:

- Finland stödjer målsättningen att stärka bedömningen av situationen för de mänskliga rättigheterna i tredje länder vid EU:s handels- eller investeringsavtalsförhandlingar och vid uppföljningen av hur de genomförs. Finland utnyttjar bedömningarna av de mänskliga rättigheterna i utarbetandet av de egna handelspolitiska ståndpunkterna. Finland bidrar till att de mänskliga rättigheterna beaktas i EU:s investeringsavtal eller i Finlands eventuella nya bilaterala avtal.
- Finland främjar inkluderandet av människorättsklausuler som ett ovillkorligt grundläggande element i alla EU:s politiska ramavtal och att de uppmärksammas i avtal kring handel. I handelsavtal stödjer Finland även klausuler som gör det möjligt att avvika från avtalsförpliktelse i sådana fall där avtalsparten kränker de mänskliga rättigheterna.
- Finland följer upp och påverkar människorätsfrågor i anknytning till handel via EU:s allmänna preferenssystem (GSP) genom att aktivt delta i EU-rådets GSP-arbetsgrupp samt i GSP-kommitténs arbete. Finlands mål är att systemet främjar ett reellt och effektivt tillgodoseende av de mänskliga rättigheterna i GSP-mottagarländerna. Systemet omfattar en särskild mekanism för uppmuntran av hållbar utveckling (GSP+), ett särskilt arrangemang för de minst utvecklade länderna samt ett allmänt förfarande.
- Finland påverkar människorätsfrågor inom ramen för bilaterala handelsavtal och handelsavtal mellan områden genom att i fråga om rättigheterna inom handel och arbetsliv utnyttja det arbete som uppföljningsgrupperna för hållbar utveckling gjort inom ramen för avtalet.
- Finland deltar i det internationella arbetet i FN:s beslutande organ med anknytning till kommunikationsteknologi (bland annat WSIS, The World Summit on the Information Society) och i andra centrala internationella organisationer (bland annat IGF, Internet Governance Forum). Finlands mål är att stärka ett öppet och deltagande nätverk av förvaltningssystem så att yttrandefriheten tryggas i utvecklingen av det internationella informationsområdet.
- Man utarbetar en utredning om hur handeln och de mänskliga rättigheterna samt rättigheterna inom handel och arbetsliv beaktas i EU:s, USA:s

och vissa andra länders avtal om frihandel (bland annat bestämmelser, uppföljningsmekanismer, lösning av konflikter och hittillsvarande tillämpning).
Huvudansvarig instans: utrikesministeriet, fortlöpande verksamhet, utredning före mitten av 2015.

2 Staten och företag

2.1 Staten som ekonomisk aktör

SOCIALT ANSVARSFULL OFFENTLIG UPPHANDLING

De offentliga upphandlingarnas värde i förhållande till EU:s bruttonationalprodukt är cirka 17 procent. Med tanke på det stora antalet är det sannolikt att det finns upphandlingar som kan ha betydande konsekvenser för de mänskliga rättigheterna. I sina principbeslut kring samhällsansvar uppmuntrar statsrådet dem som gör offentliga upphandlingar att beakta de sociala aspekterna i upphandlingarna. Med tanke på främjandet av de mänskliga rättigheterna gör lagen om offentlig upphandling det möjligt att beakta till exempel aspekter såsom sysselsättning, arbetsförhållanden, situationen för personer som har en svagare ställning eller samhällsansvar i offentliga upphandlingar. Arbets- och näringsministeriet har publicerat handboken *Handledning till socialt ansvarsfull upphandling*⁹ där det genom praktiska exempel från upphandlingsenheter berättas om hur man i varje skede i upphandlingsprocessen kan beakta de sociala aspekterna. Dessutom upprätthåller ministeriet webbplatsen *CSR-kompassi.fi*¹⁰ där det finns information och material om hur man kan beakta de sociala aspekterna i långa produktionskedjor i anslutning till offentliga upphandlingar.

I samband med de samråd som arbetsgruppen ordnade lyfte man fram idén om en lagstadgad skyldighet att beakta de sociala aspekterna i offentliga upphandlingar. Till exempel har man i USA på delstatsnivå en skyldighet att fastställa avtalsvillkor gällande förbud mot de värsta formerna av tvångsarbete och barnarbetskraft i offentliga upphandlingar. I Finland har upphandlingslagstiftningen karaktären av förfarandelagstiftning som inte tar ställning till på vilka och hurdana villkor en anskaffning sker. Den ger riktlinjer för vilka förfaringsätt som gör att upphandlingsprocessen uppfyller rättsprinciperna för transparens, icke-diskriminering och jämlikhet. Eftersom det finns cirka 30 000-40 000 upphandlingsobjekt kan en kategorisk skyldighet som gäller alla upphandlingar leda till stora utmaningar för den enskilda upphandlingen. En kategorisk skyldighet skulle leda till att man är tvungen att reservera uppföljningsresurser även för upphandlingar som medför små risker för konsekvenser för de mänskliga rättigheterna. Den tredje utmaningen med förslaget är hur de tvingande styrningsmetoderna fungerar. En del av statens upphandlingar görs via Hansel Ab, en del direkt från ämbetsverken och ministerierna. I fråga om kommuners upphandlingar har staten inte styrningsrätt, förutom när det gäller upphandlingslagstiftningen.

9 Handledning till socialt ansvarsfull upphandling, bit.ly/1qMF1PG.

10 För utförligare information se <http://www.csr-kompassi.fi/sv>.

I bakgrundspromemorian beskrivs de stödverktyg och linjedragningar som riktats till beaktandet av de sociala aspekterna utförligare. För närvarande förnyas lagen om offentlig upphandling utifrån EU-direktiven så att det i framtiden ska vara lättare att beakta de sociala aspekterna.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Man i ministeriernas anvisningar för upphandling lägger till en hänvisning till paragraf 49 i lagen om offentlig upphandling samt till handboken Handledning till socialt ansvarsfull upphandling.
- Statens handbok om upphandling uppdateras i fråga om temana kring ansvarsfullhet.
- Man i samband med förnyelsen av annonseringstjänsten för offentliga upphandlingar, Hilma, lägger till en punkt där man ska ange om man i upphandlingen har beaktat de sociala aspekterna på det ställe där uppgifter om upphandlingen ska uppges. Det här skulle förbättra statistikföringen kring sociala upphandlingar och uppmuntra aktörer att i fortsättningen beakta de sociala aspekterna.
- Man låter göra en utredning av de produktgrupper som är mest benägna att utsättas för kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Utredningen skulle öka medvetenheten om ansvarsfulla upphandlingar och bidra till att rikta uppmärksamheten kring de sociala aspekterna till de produktgrupper som är mest utsatta för risker.
- Finland främjar socialt ansvarsfulla offentliga upphandlingar i EU genom att dela med sig av information om och erfarenheter av finländsk praxis.

Huvudansvariga instanser: finansministeriet, arbets- och näringsministeriet, tidtabell till slutet av 2015.

OFFENTLIGA FINANSIERINGSINSTITUT OCH FINANSIERINGSINSTRUMENT FÖR UTVECKLINGSSAMARBETET

Publikationen av FN:s principer och uppdateringen av OECD:s riktlinjer 2011 har påverkat det faktum att man i offentliga exportkrediter fäster mer uppmärksamhet än tidigare vid människorättskonsekvenserna av garanterade projekt. För att bedöma projektens miljökonsekvenser och sociala konsekvenser tillämpar Finlands officiella exportgarantiinstitut Finnvera en policy¹¹ som uppdaterades den 1 januari 2013. Vid beviljande av exportgaranti och vid fastställandet av villkoren för exportgarantin beaktas miljökonsekvenserna och de sociala konsekvenserna av ett garanterat projekt som en del av projektets totala riskbedömning. Utvecklingen av Finnveras bedömning av miljökonsekvenserna och de sociala konsekvenserna fortsätter i enlighet med OECD:s avtal Common Approaches¹². Precis som andra

11 Se Finnvera: Policy för bedömning av projekts miljökonsekvenser och sociala konsekvenser, <http://www.finnvera.fi/swe/Export-och-internationalisering/Exportgarantier/Exportgarantier/Policy-foer-bedoemning-av-projekts-miljoekonsekvenser-och-sociala-konsekvenser>.

12 OECD Common Approaches -avtal, bit.ly/Zj1XeV.

exportkreditinstitut rapporterar även Finnvera om sina framsteg under expertmötena i anslutning till OECD:s avtal.

Hösten 2011 undertecknade Finnfund tillsammans med 24 andra utvecklingsfinansiärer principerna för en god förvaltningssed och anvisningarna för hur utvecklingsfinansiärerna ska eftersträva en god förvaltning i de företag de finansierar och sålunda stödja utvecklingen av en hållbar ekonomi i utvecklingsländerna. Dessutom ska såväl Finnfunds egen verksamhet som verksamheten inom de bolag som bolaget finansierar vara hållbar både med tanke på miljön och samhället. För Finnpartnership gäller samma principer för ansvarsfullhet som för Finnfunds verksamhet.

Den utvecklingsgrupp som utrikesministeriet och arbets- och näringsministeriet inrättat föreslog i sin slutrapport i februari 2014 att man i anslutning till de nuvarande finansieringsinstrumenten och stödtjänsterna ska grunda ett innovationsprogram för utveckling. Det är meningen att programmet ska sammanföra uppföljningstjänster för kompetens och marknaden såväl i hemlandet som i utvecklingsländerna, producera stöd- och utvecklingstjänster för aktörer samt möjliggöra ett program för flexibel finansiering via en egen fond. Syftet är att programmet ska inledas under 2014.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Man för en regelbunden dialog om FN:s principer, OECD:s riktlinjer samt om andra riktlinjer i allmänhet med de offentliga finansieringsinstituten.

Huvudansvariga instanser: utrikesministeriet & arbets- och näringsministeriet, fortlöpande verksamhet.

- Möjligheten till nya samarbetsinitiativ med tanke på finansieringen av utvecklingssamarbete utreds tillsammans med företag och frivilligorganisationer. Man utnyttjar det arbete som gjorts inom ramen för utvecklingsgruppen och betonar de mänskliga rättigheterna i det nya programmet för affärsverksamhet i utvecklingsländer som är under beredning och på samma sätt i Finnpartnership-programmet.

Huvudansvarig instans: utrikesministeriet, tidtabell 2014-2016.

ÄGARSTYRNING

Avdelningen för ägarstyrning vid statsrådets kansli har fastställt att de olistade företag som majoritetsägs eller helt och hållet ägs av staten är skyldiga att rapportera om samhällsansvar, vilket även omfattar de mänskliga rättigheterna. Skyldigheten förutsätter att bolagen rapporterar i enlighet med bästa praxis inom branschen och genom att tillägna sig minst motsvarande standarder som de centrala konkurrenterna har.

Den statliga ägaren förväntar sig att statsägda företags ledning och styrelse beaktar de mänskliga rättigheterna på ett ansvarsfullt och genomskinligt sätt både inom den egna organisationen och i underleverantörskedjorna.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Man vid beredningen av nästa ägarpolitiska principbeslut fortsättningsvis framhäver de mänskliga rättigheternas betydelse för statliga ägare.
- De nya linjedragningarna i OECD:s förnyade anvisningar om förvaltning av statsägda bolag infogas till en del av den finska statens praxis för ägarstyrning när anvisningarna träder i kraft, uppskattningsvis i slutet av 2015.

Huvudansvarig instans: Statsrådets kansli, tidtabell under 2016.

2.1 Staten och integritetsskydd

Integritetsskyddet, särskilt i anslutning till elektronisk kommunikation, har ofta lyfts fram i den offentliga debatten under den senaste tiden. Rätten till ett privatliv, skydd av personuppgifter och skydd av konfidentiella meddelanden är centrala grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. Den offentliga debatten har uppstått på grund av den stora mängd information som samlats in om elektronisk kommunikation. Integritetsfrågor med anknytning till elektronisk kommunikation är särskilt viktiga i Finland, där man har en stark ICT-infrastruktur. Den här styrkan har spelat en viktig roll för det faktum att Finland har lyckats locka till sig internationella ICT-investeringar.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Det ordnas rundabordsdiskussioner med myndigheter, ICT-företag och medborgarsamhället om hur integritetsskyddet ska tryggas i Finland.

Huvudansvarig instans: Kommunikationsministeriet, hösten 2014.

3 Förväntningar på företag och stödtjänster

Det centrala målet med FN:s principer är att främja att företag frivilligt förbinder sig att följa de internationella normerna för de mänskliga rättigheterna. De mänskliga rättigheterna är universalt erkända så huruvida de respekteras i företagsverksamheten beror inte på staternas förmåga och/eller vilja att uppfylla sina skyldigheter kring de mänskliga rättigheterna. Å andra sidan minskar detta heller inte betydelsen av staternas skyldigheter, eftersom staterna förväntas följa de internationella avtalen. Som det redan tidigare konstaterades varierar staternas verksamhet för att verkställa avtalen om mänskliga rättigheter på internationell nivå. Om de nationella lagarna och bestämmelserna i företagets målland strider mot de internationellt erkända mänskliga rättigheterna bör företaget hitta metoder för att respektera de mänskliga rättigheterna. Det krävs emellertid inte att företagen bryter mot den nationella lagstiftningen i mållandet.

Den finska staten har förbundit sig att främja OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Även om det är frivilligt för företagen att följa riktlinjerna förväntar sig den finska regeringen att företagen följer dem. Företagens skyldigheter att respektera de mänskliga rättigheterna omfattar olika åtgärder genom vilka man på förhand minskar risken för kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Detta kan ske till exempel genom att man inkluderar en bedömning av de mänskliga rättigheterna i företagets system för riskhantering eller genom särskilda åtgärder.

En noggrann bedömning och förebyggande av människorättsriskerna har gynnsamma och långvariga effekter för företagets egen affärsverksamhet.

3.1 Klarläggande av aktsamhetsprincipen

OECD:s riktlinjer för multinationella företag¹³ uppdaterades 2011. I samband med detta inkluderades FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och deras aktsamhetsprinciper (på engelska due diligence) i riktlinjerna. I OECD:s riktlinjer behandlas aktsamhetsprincipen som en utredningsprocess genom vilken företag i sitt beslutsfattande och i sin riskhantering identifierar och förebygger verkliga och potentiella skadliga verkningar av den egna verksamheten. Aktsamhetsprincipen är alltså inte en åtgärd som vidtas en gång, utan en fortlöpande process där företagsverksamhetens konsekvenser för de mänskliga rättigheterna bedöms med lämplig och tillräcklig noggrannhet.

Aktsamhetsprincipen omfattar även lindrande av skadliga verkningar samt information om hur företagen ingriper i dessa. Man ingriper i potentiella verkningar

---

13 OECD:s riktlinjer för multinationella företag, <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/MNEguidelinesSVENSKA.pdf>.

genom förebyggande och lindrande åtgärder, medan man på verkliga konsekvenser som redan inträffat reagerar genom att rätta till missförhållandena.

Genom att iaktta aktsamhetsprinciperna strävar man efter att förebygga de skadliga verkningar som företaget antingen själv orsakar eller som det i betydande utsträckning medverkar till att orsaka eller som via affärsförbindelser har en direkt anslutning till företagets verksamhet, produkter eller tjänster.

Med "medverkar" avses en situation där det är fråga om en betydande medverkan. Det här innebär en verksamhet som leder till att någon annan aktör orsakar, bidrar till eller uppmuntrar till att en skadlig verkning uppstår. Det gäller alltså inte en liten eller betydelselös medverkan. Om företaget medverkar till att det uppstår en skadlig konsekvens för de mänskliga rättigheterna bör det vidta nödvändiga åtgärder och använda sitt inflytande för att förebygga och lindra den skadliga effekten.

Med affärsförbindelse avses i riktlinjerna förbindelser till affärspartners, aktörer inom leveranskedjan samt andra av staten oberoende och statliga aktörer som har en direkt anknytning till företagets affärsverksamhet, produkter eller tjänster. Om företaget har många leverantörer bör det identifiera de områden där risken för skadliga verkningar är störst och satsa på att förebygga riskerna i dessa.

VAD ÄR TILLRÄCKLIGT?

Under de samråd som arbetsgruppen ordnat framfördes att man i samband med det nationella genomförandet av FN:s principer borde presentera en ny lagstadgad skyldighet för företag gällande aktsamhetsprincipen¹⁴. Det är svårt att föreställa sig att den aktsamhetsprincip som beskrivs ovan skulle ändras till en rättslig skyldighet. Problemet med en allmän lagstadgad aktsamhetsprincip om iakttagande av de mänskliga rättigheterna skulle vara svårigheten att definiera den skyldighet principen innebär. På nationell nivå fastställs innehållet i iakttagandet av de mänskliga rättigheterna i vederbörande lagstiftning och hur noggrant detta görs har betydelse till exempel vid bedömningen av företagets ansvar. Det är ännu svårare att utvidga den nationella lagstiftningen till den internationella verksamheten. De frågor som särskilt gäller regleringen av den internationella företagsverksamheten beskrivs ovan i punkt 1.1.

Enligt de internationella anvisningarna överväger man alltid om aktsamhetsprincipen följs i tillräcklig grad samt möjligheterna att påverka från fall till fall. Då beaktas ovan nämnda faktorer, såsom företagets storlek, bransch, verksamhetsförhållanden, ägarförhållanden och företagsstruktur. Hur allvarliga de skadliga effekter som orsakas är, har också betydelse. Eftersom både FN:s principer och OECD:s riktlinjer betonar förebyggande arbete orsakar en sådan här efterhandsbedömning av tillräckligheten sina egna utmaningar för förhandsberedskapen.

---

¹⁴ Utredningen "Human Rights Due Diligence: the Role of States" (2012) som lyftes fram under samrådet behandlar lösningar i olika länders lagstiftning där tillämpningen av aktsamhetsprincipen påverkar företagets juridiska ansvar.

Diskussionen om förtydligande av innehållet i aktsamhetsprincipen och hur den används fortsätter även i internationella organisationer.

Även om det inte skulle finnas någon bindande reglering kring aktsamhetsprincipen är den ett centralt begrepp för hanteringen av riskerna för de mänskliga rättigheterna i anslutning till internationell företagsverksamhet. Av dessa orsaker skulle det behövas mer diskussion och information om vilka risker och möjligheter som förknippas med respektive bransch, hurdan riskhantering som behövs och vad som förväntas gällande iakttagandet av aktsamhetsprincipen inom olika branscher.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Företag, frivilligorganisationer och andra centrala aktörer bjuds in branschvis till en rundabordsdiskussion. Diskussionerna inleds till exempel med skogsindustrin, dagligvaruhandeln och textilindustrin. Genom diskussionerna strävar man efter att skapa en dialog mellan olika intressentgrupper samt att klargöra de väsentliga riskerna för varje bransch och vad som är tillräckligt när det gäller riskhantering och iakttagande av aktsamhetsprincipen.
- Man i samarbete med näringslivet, arbetsmarknadsorganisationer och frivilligorganisationer främjar att en god praxis kring aktsamhetsprincipen sprids så att företag kan utnyttja den.

Huvudansvariga instanser: utrikesministeriet & arbets- och näringsministeriet, tidtabell till slutet av 2015.

3.2 Rapportering om samhällsansvar

Rapporteringen om samhällsansvar kan vara en viktig faktor i uppföljningen av de människorättskonsekvenser och -risker som företag orsakar. I principbeslutet om samhällsansvar uppmuntrar statsrådet företag att offentliggöra icke-finansiella uppgifter gällande samhälle och miljökonsekvenser i den egna verksamheten. Arbets- och näringsministeriet och miljöministeriet deltar i ordnandet av den årliga tävlingen kring rapportering om företagsansvar. Tävlingen har ordnats sedan 1996 och syftet med den har varit att uppmuntra företag att rapportera om företagsansvar. När rapporteringen blir obligatorisk för en del företag (se punkt 1.3 om rapportering om annan än ekonomisk information) måste man fundera på hur tävlingen skulle kunna förnyas.

Det finns internationell information om innehållet i företagens ansvarsrapporter i en databas som upprätthålls av Global Reporting Initiative (GRI). I Finland fungerar FIBS som GRI:s samarbetspartner. Via FIBS kan alla finländska företag och organisationer registrera sin ansvarsrapport i databasen. Tack vare databasen kan man jämföra företagens ansvarsrapporter enligt bransch och geografiskt område. Databasen tillhandahåller även nyttig information om vilken internationell standard för samhällsansvar det hänvisas till i varje rapport.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- De mänskliga rättigheterna blir årets tema för rapporteringstävlingen.
Huvudansvarig instans: arbets- och näringsministeriet, tidtabell 2015.

3.3 Utbildning & rådgivning

Utbildning har en mycket viktig ställning i främjandet av de mänskliga rättigheterna i anknytning till företagsverksamhet. Staten har i egenskap av beskyddare av de mänskliga rättigheterna skyldighet att främja även utbildning, information och rådgivning med anknytning till dem. Såväl företag, myndigheter som andra aktörer kan vara föremål för dessa. Nätverket Team Finland (se följande kapitel) kunde fungera som en utbildningskanal. Företagen kan också på egen hand skaffa information och utbildning kring de mänskliga rättigheterna från olika experter och konsulter. I jämförelse med stora företag har små och medelstora företag dock mer begränsade resurser till sitt förfogande för att skaffa utbildning i de mänskliga rättigheterna. Av denna orsak är det viktigt att det ordnas utbildning som riktas till små och medelstora företag.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Man säkerställer spridningen av information om FN:s principer och den tolkningsguide som publicerats i anslutning till dem¹⁵.
- Man utreder finländska företags behov av utbildning och information i anknytning till människorättskonsekvenser och -ansvar inom internationell affärsverksamhet.
- Man ordnar utbildning för företag med temat företag och de mänskliga rättigheterna. Man betonar särskilt små och medelstora företag som verkar inom branscher med hög risk med tanke på de mänskliga rättigheterna.
Huvudansvariga instanser: utrikesministeriet & arbets- och näringsministeriet i samarbete med organisationer inom näringslivet, tidtabell 2014-2016.

3.4 Team Finland-samarbete

Nätverket Team Finland grundades 2012 för att främja Finlands intressen i världen. Denna helhet omfattar Finlands ekonomiska yttre förbindelser, internationaliseringen av finländska företag, utländska investeringar som riktas mot Finland och bilden av Finland i världen. Målet är en tydlig och kundorienterad verksamhetsmodell som samlar centrala aktörer i hemlandet och utlandet runt samma bord. Team Finlands verksamhet styrs av gemensamma mål som varje år bekräftas av statsrådet.

---

15 OHCHR: The Corporate Responsibility to Respect Human Rights. An Interpretive Guide (2012), http://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR.PUB.12.2_En.pdf. Människorättscentret ska publicera en översättning av guiden på finska på hösten 2014.

Kärnan i nätverket Team Finland utgörs av arbets- och näringsministeriet, utrikesministeriet, undervisnings- och kulturministeriet samt de organisationer som finansieras med offentliga medel och de verksamhetsplatser i utlandet som styrs av dessa (bland annat Finlands beskickningar utomlands, Finpros och Tekes verksamhetsplatser samt kultur- och vetenskapsinstituterna). Samarbetet med till exempel företag, organisationer och högskolor är mycket viktigt, även med tanke på företag och de mänskliga rättigheterna. I egenskap av ett befintligt forum kan Team Finland fungera som en utmärkt grund för att föra fram människorättsperspektiv i anslutning till företagsverksamhet.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Det inom nätverket Team Finland tillhandahålls interaktiv utbildning kring temat företag och de mänskliga rättigheterna.
- Man i samband med resor för att främja export beaktar frågor kring de mänskliga rättigheterna och samhällsansvar, till exempel genom att i bakgrundsmaterialet utarbeta en komprimerad översikt över situationen för de mänskliga rättigheterna i mållandet.
- Man i det serviceutbud inom nätverket Team Finland som Finlands representationer tillhandahåller inbegriper frågor kring de mänskliga rättigheterna och samhällsansvar. Utrikesministeriet & arbets- och näringsministeriet skickar det stödmaterial som behövs för rådgivningen.

Huvudansvarig instans: utrikesministeriet & arbets- och näringsministeriet, fortlöpande verksamhet.

3.5 Stöd till finländska och internationella organisationer som främjar temat

Aktörer som försvarar de mänskliga rättigheterna, fackföreningsrörelsen och andra aktörer i medborgarsamhället kan spela en viktig roll för bedömningen av konsekvenserna för de mänskliga rättigheterna i anslutning till företagsverksamhet, tillgången till rättsmedel samt i den internationella diskussionen. I Finland har man en stark tradition av inbördes växelverkan mellan myndigheter och aktörer i medborgarsamhället. Samarbetet mellan olika parter på arbetsmarknaden är en del av det finländska avtalsamhället. Ministerierna stödjer genom olika metoder finländska och internationella frivilligorganisationers verksamhet i anslutning till företag och de mänskliga rättigheterna.

Genom medel för utvecklingssamarbete understöder utrikesministeriet internationella organisationer, program och initiativ som främjar temat mänskliga rättigheter och företag. Utrikesministeriet har understött bland annat följande projekt:

- FN:s Global Compact -initiativ kring företagsansvar med 350 000 euro 2013 och dess initiativ Business for Peace med 200 000 euro 2013-2014. Verksamheten fokuserar bland annat på de mänskliga rättigheterna, jämställdhet mellan könen, god förvaltning och miljöfrågor.
- Projekt av Internationella arbetsorganisationen (ILO) med cirka 17 miljoner euro 2014. Projektet härrör bland annat till rättigheter i arbetslivet, gröna arbetsplatser inom byggbranschen, kvinnors delaktighet på arbetsmarknaden och arbete under anständiga villkor.
- Förnyelsen av OECD:s verktyg Policy Framework for Investment så att det svarar mot utmaningarna med hållbar utveckling, inklusive jämställdhet, företagsansvar och de mänskliga rättigheterna.

Utrikesministeriet understöder varje år även finländska frivilligorganisationers projekt för utvecklingssamarbete samt projekt kring kommunikation och global fostran¹⁶. Man understöder även sådana projekt som främjar temat mänskliga rättigheter och företag.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Man utreder möjligheterna att finansiera nya program eller projekt i anknytning till företag och mänskliga rättigheter, särskilt handel, företagsverksamhet och rättigheter i arbetslivet, som kan ha betydande positiva utvecklingseffekter.

Huvudansvarig instans: utrikesministeriet, tidtabell 2014-2015.

---

¹⁶ Finländska frivilligorganisationers projekt för utvecklingssamarbete som understöds av UM: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15408&contentlan=3&culture=sv-FI>; Finländska frivilligorganisationers projekt kring kommunikation och global fostran som understöds av UM: <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=128408&GUID={1F2B3D01-8E9F-4A95-9952-A6FF3D4633E0}>.

4 Tillgång till rättsskydd för offer för människorättskränkningar

En förutsättning för att de mänskliga rättigheterna ska tillgodoses är att personer som blivit offer för kränkningar av de mänskliga rättigheterna har möjlighet att få sin situation bedömd och avhjälpt. Av denna orsak är det viktigt att rättsskyddet eller andra förliknings- eller skadeersättningsmetoder är tillräckliga. Dessa förfaranden kan vara juridiskt bindande eller grunda sig på frivillighet.

Utgångspunkten är att statens verksamhet och den nationella övervakningen av företagsverksamheten är förenliga med internationella avtal och den nationella lagstiftningen.

Finländska domstolars oberoende är garanterat, avgifterna för rättegångar är låga och de som inte har tillräckliga ekonomiska förutsättningar för att skaffa rättshjälp har rätt till ett rättegångsbiträde utan extra avgift. För att de personer som blir offer för kränkningar av de mänskliga rättigheterna ska få rättsskydd måste de emellertid vara medvetna om sina rättigheter. Utöver myndigheterna har även arbetsmarknads- och frivilligorganisationerna en viktig uppgift att hjälpa särskilt sådana arbetstagare som har en svag ställning att försvara sina rättigheter och att utnyttja rättsskyddet. Organisationerna delar också med sig av information om rättigheter och ger råd. I Finland finns en stark tradition av samarbete mellan myndigheter, arbetsmarknadsorganisationer och frivilligorganisationer. De här styrkorna kan utnyttjas även i verksamhet som sker utanför Finlands gränser.

Finland verkar aktivt för att stärka utvecklingen av rättsstaten internationellt och stödjer utvecklingen av rättssektorn i utvecklingsländer samt deltar i samarbete för att främja övervakningen av internationella skyldigheter kring mänskliga rättigheter och grundläggande rättigheter i arbetslivet.

Det är viktigt att betona användningen av förebyggande metoder, såsom konsultationer och förlikningsmetoder, i ett tillräckligt tidigt skede för att förebygga eller minska de skadliga konsekvenser för de mänskliga rättigheterna som eventuellt sammanhänger med företagsverksamheten. Företagen uppmuntras att i högre grad använda andra besvärsmekanismer än sådana bindande mekanismer som berör de mänskliga rättigheterna samt att samarbeta med frivilligorganisationerna.

Fackföreningsrörelsen och frivilligorganisationerna har en stor betydelse i tryggheten av de mänskliga rättigheterna och rättigheterna i arbetslivet. Finland samarbetar på olika sätt med aktörer som försvarar de mänskliga rättigheterna samt med frivilligorganisationer som avslöjar korruption. Beroende på situationen deltar representanter för Finland, huvudsakligen inom ramen för EU-samarbete, i uppföljningen av rättsprocesserna i de fall där det uppskattas att uppföljningen har en positiv effekt på genomförandet av principen om rättsstaten.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Finland deltar i bland annat den diskussion som förs om utvecklingen av rättsskyddet inom ramen för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och FN:s råd för mänskliga rättigheter.
- Finland stödjer frivilligorganisationer som följer frågor kring mänskliga rättigheter i anknytning till företagsverksamhet samt stödjer personer som blivit offer för kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Huvudansvarig instans: utrikesministeriet, fortlöpande verksamhet.

4.1 Utveckling av OECD:s nationella kontaktpunkt

OECD:s riktlinjer sammanhänger med en uppföljningsmekanism, som kallas för nationell kontaktpunkt, som är inrättat av regeringarna i OECD:s medlemsländer. Dessa nationella kontaktpunkter (National Contact Points, NCPs) gör riktlinjerna bekanta och tillämpar dem.

Det främsta målet med OECD-förfarandet är att sträva efter att främja lösningar i konfliktsituationer mellan parter. De nationella kontaktpunkterna har till uppgift att verka som medlare i den här processen. Vid sidan av förlikningsuppgiften tar kontaktpunkter vid behov ställning till om det företag som är föremål för besväret har följt OECD:s riktlinjer. Förbindelseorganets utlåtande är inte ett rättsskydd i det avseendet att det skulle ålägga företaget att ändra sin verksamhet eller att det skulle vara möjligt att få en ersättning eller annan kompensation för verksamhet som stridit mot riktlinjerna utifrån det.

Den nationella kontaktpunkten i Finland är arbets- och näringsministeriet tillsammans med delegationen för samhälls- och företagsansvar¹⁷. Delegationen framför på begäran av arbets- och näringsministeriet sin synpunkt på huruvida ett företag har förfarit i enlighet med riktlinjerna. Finlands kontaktpunkts procedurer beskrivas utförligare i bakgrundspromemorian och på webben¹⁸.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Möjligheterna att utveckla det nationella förbindelseorganet kartläggs. Under tiden klarlägger man förbindelseorganets förfaringsätt och informerar om dem.

Huvudansvarig instans: arbets- och näringsministeriet, tidtabell 2015.

17 Se Statsrådets förordning om delegationen för samhälls- och företagsansvar (591/2008), <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2008/20080591>.

18 Se <http://www.tem.fi/samhallsansvar>.

5 Uppföljning av genomförandet av åtgärdsrekommendationerna

Det förslag till genomförande som arbetsgruppen producerat har skrivits så att största delen av de föreslagna åtgärderna ska ske under åren 2014–2016. Dessa åtgärder är tänkta som ett första steg på vägen, och när arbetet fortsätter främjas de mänskliga rättigheterna i anknytning till företagsverksamhet. Om statsrådet godkänner det förslag till genomförande som arbetsgruppen utarbetat anser arbetsgruppen att det är viktigt att det åtgärdsförslag som statsrådet godkänner även omfattar uppföljning av genomförandet.

Som fortsatt åtgärd föreslår arbetsgruppen att:

- Genomförandet av åtgärdsprogrammet följs upp varje år i delegationen för samhälls- och företagsansvar.

Huvudansvarig instans: alla ministeriet som deltar i verkställandet.

Tekijät Författare Authors The Ministry of Employment and the Economy; Antti Riivari, Government Counsellor Linda Piirto, Senior Specialist	Julkaisuaika Publiceringstid Date October 2014 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment
Julkaisun nimi Titel Title National Action Plan for the implementation of the UN Guiding Principles on Business and Human Rights	
Tiivistelmä Referat Abstract The Ministry of Employment and the Economy submitted its report, a joint proposal written by a working group representing various ministries, on the national implementation of the UN Guiding Principles on Business and Human Rights to the Government evening session on 17 September 2014. The Government also examined statements issued from the working group report. The national implementation will be launched based on the action plan proposed by the working group. The objective of these proposals is to initiate procedures that will place more of an emphasis on the connection between business and human rights and, in this way, help businesses improve the way they take the human rights impacts of their activities into account. Key aims for the action plan are the legislative report, definition of the due diligence obligation, and the application of social criteria in public procurement. In addition to these, an increase in dialogue between businesses and civil society is needed. Companies need information on human rights aspects to support their risk management work, and it is beneficial for civil society to receive information on the preconditions and opportunities related to business. The action plan has been drawn up in a way that facilitates the realisation of listed actions in the next few years, but also provides a foundation to which new actions may be added. Implementation of the action plan will be monitored each year by the Committee for Corporate Social Responsibility. Contact person within the Ministry of Employment and the Economy: Labour and Trade Department/ Antti Riivari, tel. +358 29 506 3742 and Linda Piirto, tel +358 29 504 7028	
Asiasanat Nyckelord Key words industrial policy; human rights; public administration; business; social responsibility; companies; corporate responsibility	
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN	Verkkajulkaisu Nätpublikation Web publication ISSN 1797-3562
ISBN	ISBN 978-952-227-899-9
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 34	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Vain sähköinen julkaisu Endast som elektronisk publikation Published in electronic format only

Nationellt genomförande av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter

Arbets- och näringsministeriet informerade 17.9.2014 statsrådet om en rapport om det nationella genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, som var skriven av en arbetsgrupp med representanter från olika ministerier. Statsrådet beaktade sig också med de utlåtanden som getts vid arbetsgruppsbetänkandet. Det nationella genomförandet inleds utifrån den genomförandeplan som arbetsgruppen har presenterat.

Syftet med genomförandeplanen är att mobilisera åtgärder för att sambandet mellan företagsverksamhet och mänskliga rättigheter ska få mera uppmärksamhet och därigenom hjälpa företagen att bättre beakta konsekvenserna av sina verksamheter för de mänskliga rättigheterna. Centrala målen för genomförandeplanen är en utredning av lagstiftningen, precisering av aktsamhetsskyldigheten samt tillämpning av de sociala kriterierna vid offentliga upphandlingar. Vid sidan om dessa behöver man också öka dialogen mellan företag och frivilligorganisationer. Företagen behöver information ur ett människorättsperspektiv till stöd för sin riskhantering, samt för organisationerna är det nyttigt att få information om de specialvillkor och möjligheter som hänför sig till affärsverksamhet.

Genomförandeplanen har utarbetats på så sätt att det ska vara möjligt att genomföra åtgärderna i den redan under de närmaste åren, men så att man samtidigt får underlag för fastställande av eventuella nya åtgärder. Genomförandet av åtgärdsprogrammet följs upp i delegationen för samhälls- och företagsansvar.

Nätpublikation
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-899-9

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY